

Nr 16

Utlåtande i anledning av väckt motion om skärpning av straffen för olaga befattning med narkotika m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 271, vilken behandlats av andra lagutskottet, har fröken *Elmén* och herr *Rimmerfors* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om »sådant förslag till skärpning av straffbestämmelserna för olaga innehav och olaga överlåtelse av narkotika, att straffet verkar avskräckande, samt att åtgärder i övrigt vidtages för att komma till rätta med narkotikamissbruket».

Gällande bestämmelser

Handeln med narkotika är föremål för reglering i internationella konventioner, och dessutom har de olika länderna sina egna nationella bestämmelser för att kontrollera användningen av dessa ämnen. Vår egen lagstiftning på området anses gå längre i restriktiv riktning än andra länders regleringar. I *giftstadgan* och *den s. k. narkotikakungörelsen* meddelas noggranna kontrollbestämmelser om import, export, tillverkning, innehav, förvaring och överlåtelse av narkotika. Narkotika får innehas endast av licensierad importör eller tillverkare och på apotek. Från apotek får ämnena utlämnas endast mot läkarrecept. Ett sådant får expedieras endast en gång och skall sedan förvaras på apoteket. Apoteken inspekteras årligen, och då granskas narkotikarecepten. Om det iakttas att en läkare i anmärkningsvärt hög grad utfärdat sådana recept rapporteras saken till medicinalstyrelsen, som kan inskrida mot läkaren genom att begränsa hans behörighet eller ta ifrån honom legitimationen. Denna reglering av försäljningen från apotek gäller även vissa ämnen som t. ex. fenedrin, vilka inte är narkotika i lagens mening men som har liknande verkningar. Även kontrollen över import och tillverkning av narkotika ligger hos medicinalstyrelsen. Denna myndighet får också meddelanden om alla beslag av olovligen innehavda narkotika och om alla fall då någon döms för förseelse mot bestämmelserna.

Medicinalstyrelsen har föreskrivit bland annat, att recept på narkotika icke får utfärdas för annan än av den ordinerande känd person eller för person vars identitet blivit styrkt på betryggande sätt, att receptet skall skrivas ut på blankett med receptutfärdarens eller sjukhusets namn i tryck samt att farmaceut, som mottager telefonordination avseende narkotika, är

skyldig att förvissa sig om den ordinerandes identitet. Den 1 januari 1958 trädde vidare nya bestämmelser i kraft rörande apotekens handhavande av narkotika, vilket medförde utvidgad kontroll och redovisningsskyldighet samt skyldighet att förvara medlen under lås.

Enligt 12 § narkotikakungörelsen straffes för brott mot de i kungörelsen givna bestämmelserna med dagsböter, lägst tjugofem, eller fängelse i högst sex månader.

Historik

Enligt 12 § narkotikakungörelsen i dess ursprungliga lydelse straffades överträdelse av de i förordningen givna bestämmelserna med dagsböter, dock ej under fem. Vid försvårande omständigheter kunde dömas till fängelse. Den nu gällande straffskalan infördes genom kungl. kungörelse den 17 oktober 1958, nr 523.

I *interpellationssvar* i riksdagens andra kammare den 21 november 1958 av chefen för inrikesdepartementet, *statsrådet Johansson*, anfördes bl. a.:

»Efter 1954 har ett flertal undersökningar företagits rörande narkomaniens utbredning. 1955 inhämtade sålunda medicinalstyrelsen uppgifter från samtliga sinnessjukhus och lasarett angående antalet fall av narkomani, som behandlats på sjukhusen under 1954. Det totala antalet sådana fall uppgick till 147. Av dessa hade 60 icke tidigare behandlats på sjukhus för narkomani, medan de övriga alltså var recidivfall. Ingen av patienterna var under 16 år, och endast två hänfördes till gruppen 16—20 år.

En annan undersökning tog sikte på narkotikamissbruket bland ungdom och utfördes enligt beslut av barnavårdsnämnden i Stockholm av socialläkaren vid stadens central för psykisk barnavård. Undersökningen avsåg åren 1955, 1956 och 1957. Barnavårdsnämndens ungdomsbyrås personal ägnade då särskild uppmärksamhet åt narkotikamissbruk bland ungdom i Stockholm i åldern 14—21 år, och under samma period undersöktes ca 1 000 ungdomar tillhörande denna åldersgrupp av nämnde socialläkare. Det visade sig att mindre än ett dussin av dessa ungdomar kunde klassificeras som läkemedelsberoende, de flesta endast under en kort tid, samt att antalet säkra fall av narkomani uppgick till tre. Undersökaren framhåller att undersökningsresultatet kan ha påverkats av vissa felkällor, men även med hänsyn tagen härtill anser han sig kunna uttala, att endast ett fåtal ungdomar missbrukar läkemedel över huvud taget.

Den konstaterade ökningen av kriminaliteten i samband med narkotikaförvärv behöver i och för sig inte anses motsäga resultatet av de verkställda undersökningarna. Det kan nämligen förhålla sig så, att narkotikamissbruket fortfarande har liten omfattning men att missbrukarna nu blir mer uppmärksammade på grund av att de i allt större utsträckning måste anskaffa narkotikan illegalt.»

Enligt vad som upplysts förbereds inom inrikesdepartementet proposition på grundval av *läkemedelsutredningens* betänkande (SOU 1955: 44). I propositionen torde de med motionen avsedda spörsmålen komma att upptagas till behandling.

Motionen

Motionärerna framhåller:

Det har under de senare åren blivit klarlagt att Sverige på ett oroande sätt dragits in i farozonen när det gäller narkotika. Såväl medicinalstyrelsen som polismyndigheterna har gjort erkännansvärda insatser för att komma till rätta med denna inte minst för ungdomen katastrofala utveckling. Hittills har man dock trots alla försök att beivra den illegala handeln med narkotika och att göra de narkotiska produkterna mindre lätt åtkomliga främst kommit underfund med att problemet är av en storleksordning, som man för några år sedan stod helt främmande för.

Stockholms speciella narkotikaåklagare, stadsfiskal Sten Warholm, som med stor energi gått in för att röja upp i storstadens narkotikaslum, konstaterar i offentliga uttalanden att narkotikamissbruket i Stockholm alljämt visar tendens att öka och att han har brist på utredningspersonal.

Pressen omvittnar så gott som dagligen nya exempel på narkotikamissbrukets grepp om vissa ungdomskategorier i det svenska samhället, givetvis först och främst i storstäderna. Men det råder ingen tvekan om att epidemien är på väg ut över landet.

Marodörerna är i dessa sammanhang de samvetslösa »affärsmän», som tjänar som mellanhänder. Uppenbarligen finns det ett icke ringa antal sådana också i Sverige, som nu lever på ungdomarnas nyfikenhet på narkotikarusets omskrivna njutningar, men än mer på det pockande behov av fortsatt narkotikarus hos de redan invanda, ett behov som driver dem till nästan vilka offer som helst för att komma över olika slag av narkotika. Det har visat sig att mellanhänderna mestadels utgörs av tidigare straffade personer, som med kall hänsynslöshet utnyttjar olyckliga människors alltmer stegrade behov av bedövningsmedel eller stimulantia.

Dessa personer hyser vanligen ingen respekt för de straff, som enligt svensk lag kan drabba den som sysslar med illegal narkotikahandel. Straffet är enbart dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Enligt motionärernas mening bör dessa straffsätser avsevärt höjas. Denna uppfattning delas av ansvariga polismyndigheter.

De vägar på vilka narkotikan illegalt förs ut på den svenska marknaden är i huvudsak följande fyra: utnyttjande av läkarrecept, ofta under användande av falskt namn eller sanningslösa uppgifter om sjukdomens art, vidare egna receptförfalskningar, vidare inbrott i apotek och läkemedelsförråd samt slutligen smuggling. Sistnämnda företeelse har, i varje fall mätt med internationella mått, förhållandevis ringa omfattning. I mindre kvantiteter kommer dock vissa preparat i brev eller korsband från utlandet. Vissa svenska utlandsresenärer medför hem ett större eller mindre parti, avsett att ekonomisera resan, och nu och då gör polisen ett större beslag.

Inte minst med tanke på att narkotikamissbruket i Sverige redan skördat åtskilliga dödsoffer och dessutom håller på att infektera vissa grupper av

skolungdom måste statsmakterna med långt större allvar än hittills gå in för dess bekämpande. Vad som hittills gjorts är värt allt erkännande. Kriminalstatspolisen har en speciell rusgiftssektion under ledning av kommissarie Hj. Friberg. Stockholms stads kriminalpolis har utöver stadsfiskal Warholm en 1:ste kriminalassistent, som ägnar sig åt undersökningar. Stora behov föreligger ytterligare, när det gäller spaningspersonal.

Det vore önskvärt att statspolisen finge upprätta en speciell central för kampen mot narkotikamissbruket. Här står så stora värden på spel att skadeverkningarna måste elimineras redan på ett tidigt stadium genom förebyggande åtgärder. Dessutom är problemet inte längre enbart ett stockholmsproblem.

Övriga åtgärder som återigen borde aktualiseras är förbud mot telefonrecept samt möjligen införandet av numrerade receptblock med särskild färg för narkotikaordinationer.

För att komma till rätta med den illegala handeln med narkotika torde det vara nödvändigt med sådan straffskärpning, att straffet verkar avskräckande. — — — straffsatserna i 12 § narkotikakungörelsen borde höjas till i huvudsak följande straffbestämmelser: För olaga innehav av narkotika till dagsböter, lägst 40 kronor, samt om förseelsen kan anses som grov till fängelse. Som grov måste förseelsen betraktas, om vederbörande tidigare dömts för brott mot narkotikakungörelsen eller genom sanningslösa uppgifter om sin person och sina förhållanden skaffat sig narkotikan. Ännu allvarligare måste straffbestämmelserna bli, om det gäller överlåtelse av narkotika. Då borde två månaders fängelse vara minimistraff. Betraktas brottet som grovt, exempelvis om vederbörande tidigare dömts för liknande förseelse, eller överlåtelsen skett till flera och om den medfört vinning, bör vederbörande kunna dömas till fängelse upp till fyra år.

Utskottet

I förevarande motion hemställes om åtgärder till bekämpande av narkotikamissbruket. Motionärerna påyrkar i första hand straffskärpning för olaga innehav och överlåtelse av narkotika samt förstärkning av statspolisens resurser i kampen mot den illegala narkotikahandlingen. Dessutom ifrågasätter motionärerna om inte strängare föreskrifter för ordinationer av narkotiska ämnen borde införas, såsom förbud mot telefonrecept samt användande av numrerade recept med särskild färg för ordinationer av narkotika.

Motionärernas hemställan bör ses mot bakgrunden av det tilltagande missbruk av narkotiska ämnen som på senare år kunnat konstateras. Narkotika åtkommes och förs ut på den illegala marknaden på olika sätt, genom smuggling, receptförfalskningar, inbrott i apotek och läkemedelsförråd samt genom utnyttjande av läkarrecept, som ofta åtkommits genom falska uppgifter om namn och sjukdomar. De narkotiska ämnena förmedlas ofta till förbrukarna genom mellanhänder, som i förvissning om förbrukarnas beroende av preparaten betingar sig uppenbart oskäligen priser för varorna. I synnerhet i storstäderna förekommer illegal försäljning av narkotika och missbruk av sådana ämnen i stor omfattning. Speciellt oroande är, att nar-

kotikamissbruk bland ungdom har nått stor utbredning och synes vara i tilltagande.

Utskottet vill starkt understryka vikten av att utvecklingen på förevarande område uppmärksamt följes och att lämpliga åtgärder till förhindrande av illegal narkotikahandling och narkotikamissbruk vidtages.

Enligt vad som upplysts förbereds för närvarande inom Kungl. Maj:ts kansli proposition med förslag till ny läkemedelsförordning, vari bl. a. frågan om straff för olaga innehav och överlåtelse av narkotika samt därmed sammanhängande problem kommer att behandlas. Utskottet anser med hänsyn härtill, att här ovan redovisade synpunkter bör bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Utskottet hemställer,

att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 271, såsom sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet sålunda anfört.

Stockholm den 20 april 1960

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, Sunne, fru Carlqvist, fru Svenson, herrar Edström* och Ringaby;

från andra kammaren: herrar Nilsson i Göteborg, Odhe, Wahlund, Bengtsson i Varberg, Rimmerfors,* fru Svensson, herrar Björkman och Königson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.